

homogeneity; the permeability of in-group borders. It is shown that the favorable position of in-groups and out-groups in the intergroup interaction situation is displayed with the tendency to explain socially undesirable behavior of in-group's members with the help of external factors and socially desirable behavior – with the internal. The opposite position takes place the interpretation of out-group's success. In the situation with gender groups the logic interpretation is reflected at gender stereotypes concerning out-groups' members.

Situation of intergroup interaction consists of social norms toward gender equality; the size of gender in-group and out-group, which were directly involved in the interaction; the level of competition between gender groups; distribution of positive resources between gender groups; favorable position of in-group or out-group.

Key words: in-group favoritism, gender groups, masculinity, femininity, gender stereotypes, gender norms and roles.

Отримано: 19.01.2014 р.

УДК 159.923.2

Л.М. Кобильнік , Т.А. Каткова

Ціннісне самовизначення особистості в сучасному освітньому просторі

Л.М. Кобильнік, Т.А. Каткова. Ціннісне самовизначення особистості в сучасному освітньому просторі. У статті розглянуто ціннісні орієнтації, які виступають основою для осмислення, пізнання та конструювання цілісного образу соціального світу, для регуляції поведінки людини. Проведено дослідження стосовно усвідомлення провідних життєвих цінностей, особистісних задумів, дальніх життєвих цілей студентів та їх безпосередню доступність, пов'язану із здійсненням конкретних, легко досяжних цілей. Встановлено ступінь розузгодження дезінтеграції у мотиваційно-особистісній сфері студентів, яка свідчить про ступінь незадоволеності поточною життєвою ситуацією, внутрішньої конфліктності, блокади основних потреб, з одного боку, а також про рівень самоактуалізації, внутрішньої ідентичності, інтегрованості, гармонії – з іншого боку. В статті намічаються шляхи подальшого вивчення теми.

Ключові слова: мотивація, особистість, самоактуалізація, самовизначення, сенс життя, соціальні життєві орієнтації, студентський вік, цінності, ціннісні орієнтації.

Л.Н. Кобыльник, Т.А. Каткова. **Ценностное самоопределение личности в современном образовательном пространстве.** В статье рассмотрены ценностные ориентации, которые выступают основой для осмысления, познания и конструирования целостного образа социального мира, для регуляции поведения человека. Проведено исследование осознания ведущих жизненных ценностей, личностных замыслов, дальних жизненных целей студентов и их непосредственная доступность, связанная с осуществлением конкретных, легко достижимых целей. Установлена степень рассогласования, дезинтеграции в мотивационно-личностной сфере студентов, которая свидетельствует о степени неудовлетворённости текущей жизненной ситуацией, внутренней конфликтности, блокады основных потребностей, с одной стороны, а также об уровне самоактуализации, внутренней идентичности, интегрированности, гармонии – с другой стороны. Намечаются пути дальнейшего изучения темы.

Ключевые слова: мотивация, личность, самоактуализация, самоопределение, смысл жизни, социальные жизненные ориентации, студенческий возраст, ценности, ценностные ориентации.

Постановка проблеми. Історичний досвід свідчить, що проблема цінностей завжди була актуальною, її постановка загострювалася, набувала широке соціальне і моральне значення в складні, переломні епохи, коли культурні традиції знецінювалися, колишні ідеологічні та етичні підвалини суспільства піддавалися дискримінації, починалася поспішна їх заміна новими ідеалами і цілями. Соціальні зміни, що зумовили необхідність прийняття кожним членом суспільства відповідальності за свою долю, призводять до поступового утвердження в суспільній свідомості нової системи ціннісних орієнтацій.

Як відмічав Е. Фромм, переконання і цінності не дані особистості в готовому вигляді, не прийняті нею від суспільства пасивно, вони є результатом зусиль та інтелектуальних досягнень у процесі нескінченного життєвого експериментування. Саме тому необхідне становлення таких цінностей, за наявності яких людина могла б відмовитися від соціальної маски й оголити свої справжні потреби; цінностей, які будуть сприяти її розвитку [11].

Аналіз стану розробленості проблеми. Категорія цінності, ціннісних орієнтацій є однією з найскладніших у філософії, соціології, культурології та психології. Цінності виступають підставою для осмислення, пізнання і конструювання цілісного образу соціального світу, для регуляції людської поведінки в усіх її проявах при прийнятті рішень в ситуації вибору.

Зміст поняття «цінність» і «ціннісні орієнтації», що використовуються в різних теоріях, багато в чому визначається

суб'єктивною позицією дослідників. У результаті виходить не просто багато визначень одного і того ж, а різні поняття, які перетинаються, але не зводяться один до одного і мають різне смислове навантаження.

У психологічних дослідженнях використовуються різні поняття, подібні за змістом з «цінностями» і «ціннісними орієнтаціями»: О.М. Леонтьєв [8] (особистісний сенс), Д.М. Узнадзе [9] (установка), В.Н. М'ясищев (відношення), В.О. Ядов [9] (диспозиція), Л.І. Божович [2] (внутрішня позиція особистості або спрямованість), Б.Д. Паригін [8] (умонастрій), Б.С. Братусь [3] (смыслові цінності), Д.О. Леонтьєв [4] (сенс), А. Маслоу [5] (мотив), М. Рокич [9] (ціннісні орієнтації).

Найбільше значення ціннісні орієнтації особистості мають в гуманістичній та екзистенціальній психології. На думку К. Роджерса, в структуру самості входять як «безпосередньо пережиті організмом», так і запозичені, «інтроецируємі» цінності, які людиною помилково інтерпретуються як власні [12]. Як зазначає А. Маслоу, при наявності вільного вибору людина сама інстинктивно обирає вищі цінності. При цьому він також, як і К. Роджерс, бачить «життєво необхідну» роль психолога в актуалізації, «пробудженні» внутрішніх цінностей людини [5].

Г. Оллпорт, вважаючи, що джерелом більшості цінностей особистості є мораль суспільства, виділяє також ряд ціннісних орієнтацій, що не продиктовані моральними нормами, наприклад, допитливість, ерудиція, спілкування тощо. Як пише Оллпорт, «цінність, в моєму розумінні, – це якийсь особистісний сенс. Дитина усвідомлює цінність щоразу, коли сенс має для неї принципову важливість» [6]. Самого факту усвідомлення цінностей, проте, не цілком достатньо для їх внутрішнього прийняття особистістю. Осмисленість цінностей, за словами В. Франкла, надає їм об'єктивний, універсальний характер: «як тільки я осягаю яку-небудь цінність, я автоматично усвідомлюю, що ця цінність існує сама по собі, незалежно від того, приймаю я її, чи ні» [12]. Суб'єктивна значимість цінності, на думку Франкла, повинна супроводжуватися прийняттям відповідальності за її реалізацію.

Соціальні аспекти розвитку особистості, лише побічно затронуті З.Фрейдом, отримали подальший розвиток у роботах його послідовників – А. Адлера, К. Хорні, Е. Фромма, Г. Саллівена. В індивідуальній психології А. Адлера важливе місце займає концепція «соціального інтересу», що розуміється як почуття спільності, прагнення вступати в соціальні відносини співпраці,

як джерело активності особистості, що протиставлюється лібідо Фрейда. Соціальний інтерес формується в процесі ідентифікації і є «барометром нормальності». Як відзначають Л. Хьелл і Д. Зіглер, «акцент, зроблений в його теорії на соціальному інтересі як істотному критерію психічного здоров'я, сприяв появі концепції ціннісних орієнтацій в психотерапії» [12].

Аналіз літературних джерел з даної проблеми показав наявність протистояння між сучасними соціальними умовами, котрі висувають особливі вимоги до формування системи ціннісних орієнтацій особистості, і недостатньою вивченістю психологічних факторів і механізмів її розвитку, а також слабкою розробленістю конкретних прийомів відповідного цілеспрямованого впливу.

Проблематика роботи. Відмінною особливістю соціокультурних процесів українського суспільства є переоцінка й осмислення цінностей. Те, що зовсім недавно сприймалося як непогрішні постулати, зараз або повністю відкидається, або викликає сумнів у його «корисності», значущості. Характеризуючи сьогодення, слушною є думка Д.О. Леонтьєва: «У наявності ціннісний нігілізм, цинізм, метання від одних цінностей до інших, екзистенційний вакуум і багато інших симптомів соціальної патології, яка виникає на ґрунті перелому ціннісної основи, смислового голодування і вивиху світогляду. Втрачаючи віру в старі цінності, людина втрачає об'єкти для своєї проекції зовні. Це призводить до того, що вона замикається в собі, а навколишній світ стає для неї чужим і навіть ворожим» [8].

Як зазначає М. Боднар, у студентські роки, коли обирається життєвий шлях і структурується майбутнє, життєві орієнтації особистості формуються з опорою на власну ціннісну систему, оскільки усталена система життєвих орієнтацій у суспільстві відсутня чи досить нестабільна. В останні роки студентська молодь не має змоги безпосередньо спиратись на життєві орієнтації попередніх поколінь, а тому змушена створювати власний досвід [1].

Саме тому, що в студентські роки завершується формування складної системи ціннісних орієнтацій, які характеризуються великими суперечностями, для проведення психологічного дослідження ми обрали вікову категорію старшого юнацького віку. Необхідність звернення до етико-деонтологічних аспектів підготовки майбутніх фахівців психолого-педагогічного профілю, формування у них спрямованості на цінності професійної та особистої самореалізації, особливо актуальні в кризовому суспіль-

стві, визначає значимість вивчення закономірностей розвитку системи ціннісних орієнтацій.

Тому **мета нашої роботи** – вивчення процесу ціннісного самовизначення студентів у ВНЗ, формування системи ціннісних орієнтацій, що має гуманістичну спрямованість, яка особливо необхідна для успішної реалізації майбутньої професійної діяльності в системі «людина-людина».

Матеріали експериментального дослідження. У дослідженні Я. Поторія зазначається, що «ціннісним орієнтаціям властива така внутрішня напруженість, що здатна пробудити бажання, намір, інтерес, спрямований на конкретний вид діяльності» [7, с. 36]. Ми погоджуємося з думкою автора про те, що завдяки цим властивостям ціннісні орієнтації можуть виконувати такі соціальні функції: прилучати студентів до системи норм і цінностей соціального середовища; сприяти самоствердженню особистості, реалізації її обдарувань, соціальних очікувань, самоактуалізації; забезпечити гармонізацію внутрішнього світу особистості, систематизацію її знань, норм, стереотипів.

Для з'ясування питання про усвідомлення провідних життєвих цінностей, особистісних задумів, дальніх життєвих цілей студентів та їх безпосередню доступність, пов'язану із здійсненням конкретних, легко досяжних цілей було застосовано методику Є. Фанталової [10].

Аналіз отриманих даних показав деякі особливості ціннісних орієнтацій студентів різного фаху (табл. 1).

Таблиця 1

Ієрархія цінностей майбутніх психологів і педагогів

Ранг	Група А (студенти-психологи)	Бал	Ранг	Група Б (студенти-педагоги)	Бал
1	Сім'я	9,5	1	Кохання	8,5
2	Кохання	7,7	2	Здоров'я	8,4
3	Здоров'я	7,0	3	Сім'я	8,2
4	Друзі	6,8	4	Друзі	8,1
5	Впевненість у собі	6,6	5	Свобода	6,2
6	Свобода	6,3	6	Впевненість у собі	5,8
7	Матеріально забезпечене життя	5,6	7	Матеріально забезпечене життя	5,7
8	Пізнання	4,6	8	Пізнання	4,7
9	Цікава робота	4,3	9	Активне діяльне життя	3,0
10	Активне діяльне життя	3,0	10	Цікава робота	2,9
11	Творчість	2,6	11	Творчість	2,3

12	Краса природи та мистецтва	1,8	12	Краса природи та мистецтва	2,2
----	----------------------------	-----	----	----------------------------	-----

У системі розподілу ідеальних цінностей майбутніх психологів і педагогів спостерігається майже однакова картина. Вищі рангові місця посідають такі поняття, як сім'я, кохання, здоров'я, друзі. Менш значущими для студентів обох груп є свобода, впевненість у собі, матеріально-забезпечене життя та пізнання. Нарешті, на останніх рангових місцях опинилися такі поняття: цікава робота, активне діяльне життя, творчість, краса природи та мистецтва.

У ієрархії доступностей (табл. 2) спостерігається велика кількість розбіжностей у відповідях досліджуваних. Для студентів-психологів більш доступними є спілкування з друзями, можливість отримувати знання, впевненість у своїх силах, можливість кохати та бути коханими. Майбутні педагоги вважають доступними передусім: друзів, впевненість у собі, здоров'я, кохання, пізнання.

Таблиця 2

Ієрархія доступностей майбутніх психологів і педагогів

Ранг	Група А (студенти-психологи)	Бал	Ранг	Група Б (студенти-педагоги)	Бал
1	Друзі	7,7	1	Друзі	8,8
2	Пізнання	7,6	2	Впевненість у собі	7,3
3	Впевненість у собі	7,2	3	Здоров'я	7,2
4	Кохання	6,3	4	Кохання	6,8
5	Свобода	6,2	5	Пізнання	6,2
6	Здоров'я	5,9	6	Свобода	6,0
7	Творчість	5,7	7	Активне діяльне життя	5,8
8	Активне діяльне життя	5,4	8	Сім'я	4,8
9	Краса природи та мистецтва	3,9	9	Краса природи та мистецтва	3,4
10	Сім'я	3,6	10	Творчість	3,3
11	Цікава робота	3,4	11	Цікава робота	3,2
12	Матеріально забезпечене життя	2,9	12	Матеріально забезпечене життя	3,0

Для досягнення внутрішнього комфорту і душевного спокою величезне значення має відсутність розбіжностей у системі цінностей людини. Тому ми виявили найбільш суперечливі твердження студентів.

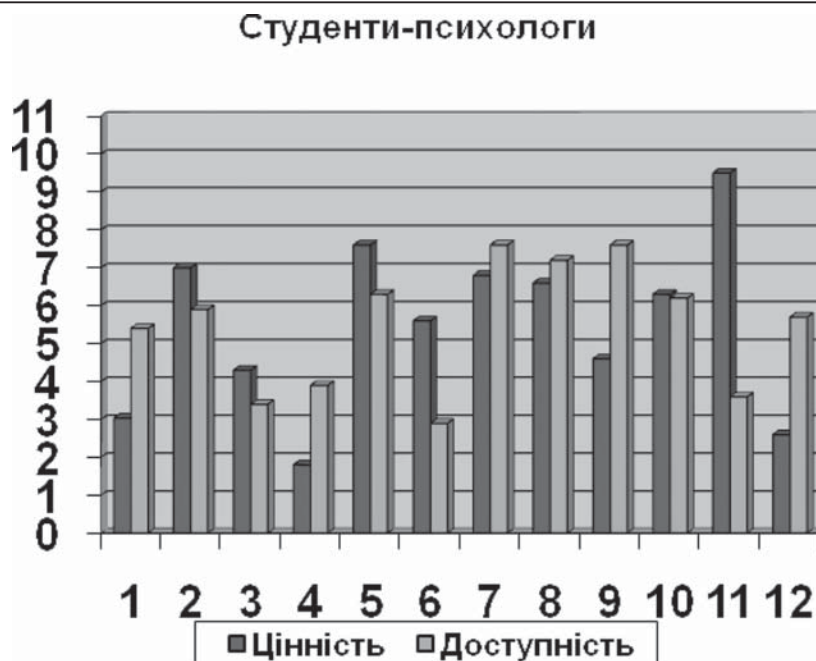

Рис. 1. Порівняльний аналіз цінностей та доступностей майбутніх психологів

Позначення на рисунку. По горизонталі: 1-активне, діяльне життя; 2-здоров'я; 3-цікава робота; 4-краса природи та мистецтва; 5-любов; 6-матеріально-забезпечене життя; 7-друзі; 8-впевненість у собі; 9-пізнання; 10-свобода; 11- щасливе сімейне життя; 12-творчість.

По вертикалі: кількість набраних балів.

Досить розбіжні результати показали респонденти групи А (рис. 1), щодо оцінки сфер сім'ї (індекс розбіжності дорівнює 5,6), творчості (3,1), пізнання (3,0), матеріально-забезпеченого життя (2,7). Як виявилось, свобода не особливо цікавить майбутніх психологів, оскільки ступені цінності і доступності майже збігаються (0,1).

Найбільш суперечливі твердження студентів групи Б (рис. 2) стосуються сім'ї (3,4), активного, діяльного життя (2,8), матеріально-забезпеченого життя (2,7). Меншу зацікавленість студенти-педагоги показують стосовно цікавої роботи (0,3) та свободи (0,2), оскільки ступені цінності і доступності цих понять в уявленні досліджуваних майже збігаються, що говорить про їх задоволення.

В методиці Є. Фанталової особливо важливий показник розбіжності у системі цінностей респондентів є у тому випадку, коли цінність більша за доступність ($Ц > Д$), оскільки саме ця невідповідність може спричинити відсутність почуття внутрішнього благополуччя, душевного спокою та уповільнення темпів самоактуалізації особистості.

Студенти-педагоги

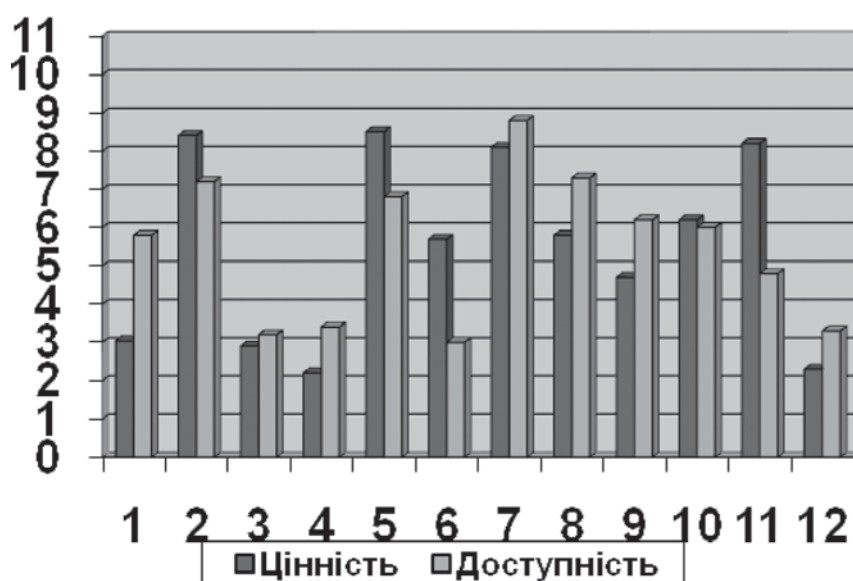

Рис. 2. Порівняльний аналіз цінностей та доступностей майбутніх педагогів

Позначення на рисунку. По горизонталі: 1-активне, діяльне життя; 2-здоров'я; 3-цікава робота; 4-краса природи та мистецтва; 5-любов; 6-матеріально-забезпечене життя; 7-друзі; 8-впевненість у собі; 9-пізнання; 10-свобода; 11- щасливе сімейне життя; 12-творчість.

По вертикалі: кількість набраних балів.

Найбільшу потребу студенти різного фаху відчують у родині, оскільки більшість з них мешкає у гуртожитках та відчуває нестачу сімейного тепла, турботи. Розбіжність за цінністю здоров'я говорить про існуючі проблеми студентів у цій сфері. Юнацький вік характеризується активним пошуком супутника життя, тому майбутні психологи і педагоги високо цінують кохання, що не завжди є доступним і реалізованим.

Отже, важливим напрямком підвищення самоактуалізації студентської молоді є пошук важливих цінностей і смислів, що дали б змогу знайти себе уже зараз, наповнили б життя цікавим змістом.

Для студентів-психологів творчість і пізнання є менш значущими, ніж інші цінності, але вони мають можливість реалізувати власний потенціал у навчально-виховному процесі. Для майбутніх педагогів найбільш доступним є активне діяльне життя, дещо менше – пізнання і творчість.

На думку гуманістичних психологів, однією з ознак самоактуалізованої особистості є впевненість у майбутньому дні. Тому наступним етапом нашого дослідження було виконання студен-

тами творчого завдання «Як я планую провести наступні 10 років мого життя».

Проведення контент-аналізу письмових творчих робіт дозволило нам виокремити найбільш пріоритетні лінії ціннісно-сміслової сфери майбутніх психологів та педагогів, визначити ставлення студентів до свого майбутнього.

Ефективність самореалізації майбутніх фахівців залежить не стільки від реальних зовнішніх умов, скільки від того, як вони їх розуміють і оцінюють стосовно себе у даний момент та у майбутньому.

Більшість студентів (92%) має позитивне уявлення про майбутнє, пов'язане з кар'єрою, коханням, створенням сім'ї, народженням дітей.

«Хочу, щоб у мене була щаслива дружна сім'я, щоб усі тепло і комфортно себе відчували. Хочу працювати, займатися улюбленою справою, у якій я би могла вдосконалюватися як професіонал. Хочу, щоб ця робота приносила велику допомогу і підтримку оточуючим...» (Яна С. – майбутній психолог).

Негативне уявлення про майбутнє мають 4% студентів, які пов'язують його з бажанням узяти від життя все, що можна, зараз, а потім, що буде те і буде. До цієї групи ми також віднесли студентів з невирішеними проблемами сьогодення, що затьмарюють їх уявлення про майбутнє.

Також виявлено групу осіб (4% – студентів-психологів та 8% студентів-педагогів), які нейтрально ставляться до свого майбутнього. Опитувані будують деякі плани на найближчі кілька років, до яких входить закінчення університету, робота за фахом, забезпечення матеріальної незалежності, утворення сім'ї тощо. Але до кінця респонденти не впевнені у реалізації задуманого, сподіваються на волю випадку.

«Спочатку хочу закінчити університет, це вже 4 роки, а потім піти працювати. Якщо вийде влаштуватися працювати раніше, то хотілося б перевестися на заочну форму навчання. Але як часто буває, все, що задумано, не здійсниться, і тоді доведеться діяти залежно від ситуації. Час покаже» (Максим С. – майбутній педагог).

У деяких творах життєві події майбутніх фахівців (8%) розгортаються за межами України.

«Я думаю, що у мене є варіанти знайти гарну роботу, але шкода, що вони не пов'язані з Україною, оскільки, те цікаве, що пропонується, знаходиться за межами країни. Але, все ж, якщо будуть привабливі пропозиції, то можна і залишитися» (Володимир М. – майбутній педагог).

Аналізуючи письмові творчі роботи, ми виявили дві основні лінії самоактуалізації опитуваних: 92% студентів-психологів та 96% студентів-педагогів орієнтовані на реалізацію себе як висококваліфікованих фахівців; одночасно самореалізовуватись у сімейному житті схильні 92% майбутніх психологів та 72% майбутніх педагогів.

Студенти пов'язують майбутнє також із бажанням виховувати, навчати дітей (60% респондентів групи А та 32% респондентів групи Б). Невисокі показники, як для студентів педагогічного ВНЗ, на нашу думку, пов'язані з падінням престижу даної професії.

На думку науковців, падіння престижу професії учителя і матеріальне становище освітян нині відіграють не останню роль у життєвих планах майбутніх фахівців [67].

Останнім часом серед студентської молоді простежується тенденція до фінансової незалежності. Причому майбутні педагоги (40%) більше відчують потребу у цьому, ніж майбутні психологи (28%).

Бажання пізнавати себе і світ мають лише 8% студентів-педагогів та 28% студентів-психологів, які заради досягнення цієї мети готові отримати другу освіту і, таким чином, розширити світогляд та власні можливості на шляху самоактуалізації своєї особистості.

Висновки. За результатами проведеного дослідження ми виявили розбіжності у мотиваційно-потребнісній сфері студентів, що свідчить про ступінь незадоволеності поточною життєвою ситуацією, внутрішньою конфліктністю, блокадою потреб у щасливому сімейному житті, коханні та здоров'ї. Оцінювальне ставлення майбутніх фахівців до себе виникає на основі переживань, що входять до раціональних моментів самосвідомості. Пережиті емоційні стани, почуття впливають на різні види діяльності досліджуваних, зокрема, і на навчальну.

Невідповідність цінностей та їх доступностей є чинником гальмування темпів самоактуалізації особистості студентів. За результатами проведення методики Є. Фанталової, ми визначили, що для майбутніх психологів і педагогів доступність пізнання перевищує його цінність. Тобто можливість розширення своєї освіти, світогляду, загальної культури, інтелектуального розвитку є недостатньо нагальною потребою для студентів ВНЗ.

Аналіз творчих робіт студентів показав, що, по-перше, на найближчий час найголовнішим для більшості з них є завершення навчання в університеті. По-друге, після закінчення навчання респонденти планують знайти порядну роботу, знайти своє місце у суспільстві, реалізуватись. По-третє, вони планують

налагодити особисте життя: створити сім'ю, народити та виховати дітей. Але для цього, на думку опитуваних, потрібно зробити все, щоб забезпечити нормальне дитинство новому поколінню, тобто мати певну стабільність (політичну, економічну, соціальну, матеріальну).

Перспективи подальших досліджень ми бачимо у розробці та апробації тренінгу практичного самопізнання, спрямованого на активізацію процесу формування цінностей, поліпшення емоційного стану студентів, визначення перспективних життєвих і професійних цілей.

Список використаних джерел

1. Боднар М.Б. Вплив етнопсихологічних життєвих орієнтацій на самоактуалізацію студентської молоді: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / М.Б. Боднар. – [Захищена 02.07.2004; Затв. 13.10.2004]. – К., 2004.
2. Божович Л.И. Изучение мотивации поведения детей и подростков / Под. ред. Л.И. Божович и Л.В. Благоннадежной. – М.: Педагогика, 2000.
3. Братусь Б.С. Опыт обоснования гуманитарной психологии / Б.С. Братусь // Вопросы психологии. – 1990. – № 6. – С.9-16.
4. Леонтьев Д.А. Профессиональное самоопределение как построение образов возможного будущего / Д.А. Леонтьев, Е.В. Шелобанова // Вопросы психологии. – 2001. – № 3 – С. 57 – 65.
5. Маслоу А. По направлению к психологии Бытия / А. Маслоу; Пер. с англ. Е.Рачковой – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002.
6. Олпорт Г. Становление личности: избранные труды / Г. Олпорт. – М.: Смысл, 2002.
7. Поторій Я.І. Особливості ціннісно-мотиваційної сфери студентів / Я.І. Поторій // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 2. – С. 36-39.
8. Психология личности в трудах отечественных психологов / Составитель Л.В. Куликов. – СПб: Питер, 2000.
9. Психологія особистості: Словник-довідник / За редакцією П.П.Горностаєва, Т.М.Титаренко. – К.: Рута, 2001.
10. Фанталова Е.Б. Диагностика и психотерапия внутреннего конфликта / Е.Б. Фанталова. – Самара: Издательский дом «БАХРАХ» – М., 2001.
11. Фромм Э. Человек для себя / Э. Фромм. – Мн.: ООО «Попурри», 1998.
12. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб: Изд-во «Питер», 2000.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Bodnar M.B. Vplyv etnopsy'xologichny'x zhy'ttyevy'x oriyentacij na samoaktualizaciyu students'koyi molodi: Dy's. ... kand. psy'xol. nauk: 19.00.05. /M.B. Bodnar. – [Zaxy'shhena 02.07.2004; Zatv. 13.10.2004]. – K., 2004.
2. Bozhovy'ch L.Y'. Y'zucheny'e moty'vacy'y' povedeny'ya detej y' podrostkov / Pod. red. L.Y'. Bozhovy'ch y' L.V. Blagonadezhnoj. – M.: Pedagogy'ka, 2000.
3. Bratus' B.S. Opyt obosnovany'ya gumany'tarnoj psy'xology'y' // Voprosy psy'xology'y'. – 1990. – # 6. – S.9-16.
4. Leont'ev D.A. Professy'onol'noe samoopredeleny'e kak postroyeny'e obrazov vozmozhnogo budushhego/ D.A. Leont'ev, E.V. Shelobanova // Voprosy psy'xology'y'. – 2001. – # 3 – S. 57 – 65.
5. Maslou A. Po napravleny'yu k psy'xology'y' Byty'ya / Per. s angl. E.Rachkovej /A. Maslou . – M.: Y'zd-vo ЭКСМО-Press, 2002.
6. Olport G. Stanovleny'e ly'chnosty': y'zbrannyye trudy/ G. Olport. – M.: Smysl, 2002.
7. Potorij Ya.I. Osobly'vosti cinnisno-moty'vacijnoyi sfery' studentiv / Ya.I. Potorij// Prakty'chna psy'xologiya ta social'na robota. – 2002. – # 2. – S. 36-39.
8. Psy'xology'ya ly'chnosty' v trudax otechestvenny'x psy'xologov / Sostavy'tel' L.V. Kuly'kov. – SPb: Py'ter, 2000.
9. Psy'xologiya osoby'stosti: Slovny'k-dovidny'k / Za redakciyeyu P.P.Gornostaya, T.M.Ty'tarenko. – K.: Ruta, 2001.
10. Fantalova E.B. Dy'agnosty'ka y' psy'xoterapy'ya vnutrennego konfly'kta/ E.B. Fantalova. – Samara: Y'zdatel'sky'j dom BAXRAX – M., 2001.
11. Fromm Э. Chelovek dlya sebya/ Э. Fromm. – Mn.: ООО «Popurry'», 1998.
12. X'ell L. Teory'y' ly'chnosty'/ L. X'ell, D. Zy'gler. – SPb: Y'zd-vo «Py'ter», 2000.

L.M. Kobyl'nik, T.A. Katkova. Valuable self-determination of the individual in modern educational space. According to the survey results, we found differences in need-motivational sphere of students, indicated the degree of dissatisfaction with the current situation in life, inner conflict, blockade needs of a happy family life, love and health. Specialists' estimated future relations to themselves occur on the basis of experiences outside the rational aspects of consciousness. Experienced emotional states, feelings affect the various activities of the test as well and training. Mismatch values and their availability are the factors of inhibition rates of students' self-actualization. According to the results of the procedure E. Fantalova we determined that availability of knowledge is greater than its value for

future psychologists and educators. The opportunity to expand their education, philosophy, general culture and intellectual development is not enough challenge for the university students. Analysis of creative works of students showed that, firstly, for the near future mainly for most of them there is the completion of training at the university. Secondly, after graduation respondents are planning to find a decent job, find their place in society, to be realized. Thirdly, they plan to establish a personal life: a family, give birth and raise children. But for this, according to respondents, everything must be done to ensure a normal childhood to a new generation, that is to have some stability (political, economic, social, and material). We see the prospects for further studies in the development and testing of training practical self-knowledge, to energize the process of formation of values, to improve students' emotional state, identifying promising life and professional goals.

Key words: motivation, personality, self-actualization, self-determination, the meaning of life, social life orientation, student age, values, value orientations.

Отримано: 9.01.2014 р.

УДК 159.9.07

Е.О. Ковалёва

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ГОТОВНОСТИ МУЖЧИН К ОБРЕТЕНИЮ СТАТУСА ОТЦА

Є.О. Ковальова. Проблема психологічної підготовки чоловіків до набуття статусу батька. У статті розглянуто основні аспекти проблеми підготовленості чоловіка до народження дитини. Метою роботи є розглянути особливості психологічної готовності чоловіка до батьківства. Основним методом роботи виступає системних підхід у психології як засіб систематизації інформації стосовно заявленої теми статті. Визначено основні ознаки готовності чоловіка до народження дитини. Виявлено наслідки непередготовленості людини до набуття статусу батьківства. Перелічено основні аспекти відношення чоловіка до вагітної партнерки/дружини. Розкрито особливості поведінки чоловіків, очікуючих народження дитини. Матеріали представленої статті можуть бути використані сімейними психологами для більш ефективної підготовки чоловіків до батьківства.

Ключові слова: батьківство, уявлення про батьківство, готовність до народження дитини, неготовність стати батьком, відношення до вагітності.